

Sara Rožman

**Jasna Podreka: Bila si tisto, kar je molčalo:
intimnopartnerski umori žensk v Sloveniji.
Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017.
307 strani (ISBN 978-961-237-960-5), 24,90 EUR.**

Nasilju nad ženskami se v zadnjih desetletjih posveča veliko pozornosti, postalo je »vidno«. Veliko pomembnih korakov je bilo storjenih tako na pravno-formalni kot družbeni ravni, kljub vsemu pa so premiki prepočasni, saj nasilje prizadene ženske vseh starostnih skupin, socialnih in ekonomskih statusov, kultur, ras in spolne usmerjenosti. O nasilju je treba še vedno veliko pisati in govoriti. O nasilju pa pogosto molčimo – tako žrtve kot storilci, sorodniki, prijatelji, sosedi, znanci. Ženske (pre)dolgo vztrajajo v nasilnem odnosu in nasilne partnerje dolgo zapuščajo. Prav odločitev, da ženska nasilnega partnerja zapusti, je eden pomembnejših dejavnikov tveganja za intimnopartnerski umor ženske. Jasna Podreka nam v obširni znanstveni monografiji prinaša podroben pogled v značilnosti intimnopartnerskih umorov žensk v Sloveniji.

V prvem delu knjige avtorica pojasnjuje pojem nasilja. Kljub temu da je nasilje nad ženskami ena najbolj razširjenih oblik kršitev človekovih pravic ter da je bilo o nasilju povedanega in napisanega že veliko, še vedno nimamo enotnega konsenza o definiciji nasilja. Avtorica koncept nasilja razume zelo široko, vključujoč vse njegove škodljive prakse, ki na kakršen koli način negativno vplivajo na življenje posameznikov in posameznic ter so v nasprotju z njihovimi interesi (str. 26). V knjigi se osredotoča le na en tip nasilja – intimnopartnersko nasilje kot eno najbolj razširjenih oblik nasilja nad ženskami. Na tem mestu je treba poudariti, da avtorica dosledno in načrtno uporablja izraza intimnopartnersko nasilje in intimnopartnerski umori, pojma, ki še nista povsem uveljavljena v kriminološki stroki ali opredeljena v slovenski zakonodaji. Avtorica se je namenoma izognila že uveljavljenim pojmom – nasilje v družini ali družinsko nasilje in družinski umori – ki naj bi bili neustrezni iz več razlogov, »med drugim zaradi različnih, tudi zakonskih definicij družine, ki močno zožujejo in omejujejo definicijo nasilja, do katerega prihaja med intimnimi partnerji« (str. 11).

Avtorica s konceptom »hegemone moškosti« pokaže, da je nasilje po eni strani povezano z vprašanjem moških in moškosti, po drugi strani pa z vprašanjem moči. Vprašanje moči in nemoči se tako pokaže kot bistveno za tovrstno analizo, saj gre ključne vzroke za intimnopartnerske umore žensk iskati v kontekstu izgube nadzora (moči) in dominacije moškega v odnosu. Moški, ki izvajajo intimnopartnersko nasilje nad ženskami, tega praviloma ne doživljajo kot potrjevanje svoje moči, prej nasprotno – kot izraz njenega zloma.

Kakšen je kontekst intimnopartnerskih umorov? Kako in zakaj do jih pride? Bi jih bilo mogoče preprečiti? To so vprašanja, ki si jih avtorica zastavlja in naslavlja skozi celotno delo. V osrednjem delu monografije predstavi analizo intimnopartnerskih umorov žensk v Sloveniji v letih 2000–2001. Avtorica se je metodološko zahtevnega projekta lotila interdisciplinarno ter ga obravnavala z različnih vidikov in z različnimi teoretskimi pri-

stopi. S kvalitativno analizo je preučila 24 pravnomočno razsojenih kazenskih zadev, v katerih se je storilcu očitala storitev kaznivega dejanja umora ali poskusa umora v Sloveniji. Analize kazenskih spisov se je lotila s konceptualno-specifičnim pristopom, saj je bil njen cilj raziskati kontekst takšnega nasilja in preučiti prepletenost dejavnikov na vseh ravneh delovanja vpletenih. Avtorica je kvalitativno analizo razdelila v tri sklope. Prvi sklop predstavlja individualna raven; v njem avtorica predstavi demografske, socialne, psihološke in osebnostne lastnosti storilcev. Na medosebni ravni razišče odnos med žrtvijo in storilcem ter osnovne in posebno izstopajoče značilnosti tega odnosa, ki predstavljajo dejavnike tveganja za intimnopartnerske umore žensk. Raven družbenega sistema predstavlja tretji sklop, ki ga je analizirala glede na mikro-, mezo- in makrodružbeno okolje, v katerem sta živela žrtev in storilec. Osnovne ugotovitve je umestila v teoretsko-konceptualni okvir, ki temelji na feministično-strukturalistični teoriji, teoriji kritičnih študij moških in moškosti ter konceptu interseksionalnosti in moškega spolnega posestništva.

Avtorica se je lotila teme, ki je interdisciplinarna in je pomembna tako za področje kriminologije, saj nudi pogled na raziskovalno področje z druge perspektive, kot tudi za celotno polje feminističnih študij in sociologije spola. Monografijo lahko štejemo za pionirsko delo, saj tovrstne sociološke raziskave v Sloveniji še nismo imeli. Avtorica je s svojo raziskavo nedvomno zapolnila raziskovalno praznino na tem področju, saj intimnopartnerski umori žensk v Sloveniji do sedaj še niso bili raziskani.

Pomembnost pričujočega dela je zagotovo v tem, da pokaže, da so intimnopartnerski umori spolno obarvani in da je nasilje spolno zaznamovano. Avtorica s svojimi ugotovitvami izpodbija površinsko sliko teh dogodkov, ki je pogosto popačena. Najpomembnejša teza, ki jo razvija in dokaže, je, da so intimnopartnerski umori žensk napovedana dejanja, ki se ne zgodijo iznenada, brez vnaprej prisotnih, vidnejših dejavnikov tveganja. Tako so se v raziskavi kot najpomembnejši dejavniki tveganja za intimnopartnerski umor žensk pokazali odhod oziroma prekinitve partnerske zveze, predhodno nasilje, grožnje in nadzorovano vedenje moškega. Po proučitvi sodnih spisov in druge relevantne dokumentacije avtorica dokaže, da je bilo v večini primerov prisotno dolgoletno intimnopartnersko nasilje (*intimni terorizem*), ki je skozi leta in s prepletom različnih dejavnikov na različnih ravneh privedlo do tragičnega zaključka. Ker gre za predvidljive umore, nadaljuje avtorica, bi jih bilo s preventivnim delovanjem vsaj v določeni meri možno preprečiti.

Pričujoče delo in njeni rezultati naslavlja številne stereotipe, povezane z nasiljem nad ženskami, ki so hkrati tudi pomembne ugotovitve avtoričine analize. Povzročitelji nasilja so heterogena skupina posameznikov, ki pa so jim skupna tradicionalna stališča in pogledi, ki jih imajo na partnerske odnose in vlogo ženske. Intimnopartnerski umori so oblika nasilja, ki ženske prizadene v nesorazmerno večjem deležu kakor moške in je hkrati najpogostejši tip umora ženske. Za ženske je veliko bolj verjetno, da jih bo ubila oseba, s katero so ali so bile v intimnem razmerju. Intimnopartnerski umori so končni akt v dalj časa trajajočem nasilnem odnosu, ki jih storijo praviloma duševno zdravi posamezniki, ki se svojih dejanj zavedajo in so jih hoteli storiti. Avtorica na podlagi analize izpostavi nekatere individualne lastnosti storilca, ki so sicer pomemben dejavnik

tveganja za intimnopartnerske umore žensk, pri tem pa opozarja, da je primarni vzrok za uporabo nasilja kontekst družbenih in kulturnih vzorcev, ki ohranjajo sistem moške dominacije podrejenosti žensk.

Knjiga Jasne Podreka ni le še ena v nizu knjig na področju nasilja nad ženskami, ampak je pomemben prispevek v humanističnem in družboslovnem polju. Upajmo, da bo našla mesto na policah vseh zaposlenih v institucijah, ki so se dolžne odzvati na nasilje; v organizacijah, ki nudijo glavno podporo in pomoč žrtvam nasilja; tistih, ki se v strokovnem in poklicnem življenju na različnih ravneh srečujejo z žrtvami in storilci nasilnih dejanj; ter na policah študentov in študentk, ki jih tovrstna tematika zanima. Knjiga je zanimiva tudi za širšo javnost, saj s svojimi ugotovitvami pripomore k osveščanju in prepoznavanju intimnopartnerskega nasilja, senzibiliziranosti za tovrstno obliko nasilja ter k zavedanju in prepričanju, da je ne samo intimnopartnersko nasilje, temveč kakršna koli oblika nasilja nedopustna in nesprejemljiva. Upajmo, da bodo ugotovitve pritegnile pozornost tistih moških in žensk, ki lahko podprejo in sprožijo spremembe za spopad z nasiljem nad ženskami.